

دلیل عقل

(جبر و اختیار از دیدگاه امام فخر رازی و باروخ اسپینوزا)

مؤلف:

اسداله مرتضایی

نشر راشدین

Rashedin Publication

سرشناسه	: مرتضایی، اسدالله، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: دلیل عقل جبر و اختیار از دیدگاه امام فخر رازی و باروخ اسپینوزا / مولف اسدالله مرتضایی.
مشخصات نشر	: تهران : راشدین، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۷ص..
شابک	: 978-600-7233-31-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: فخر رازی، محمد بن عمر، ۴۵۴۴ - ۴۰۶ ق. -- دیدگاه درباره جبر و اختیار
موضوع	: اسپینوزا، بندیکتوس دو، ۱۶۳۲ - ۱۶۷۷ م. -- دیدگاه درباره جبر و اختیار
موضوع	: جبر و اختیار
رده بندی کنگره	: BBR ۷۸۳ ۱۳۹۲ ۴م ۲ج /
رده بندی دیویی	: ۱/۱۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۴۱۳۶۴۷

نشر راشدین

■ انتشارات راشدین

■ عنوان کتاب:	دلیل عقل
■ مؤلف:	اسدالله مرتضایی
■ نظارت کیفی:	زاهد عارفی
■ نظارت فنی:	محمد معین عارفی
■ صفحه آرا و طراح جلد:	افسانه حسن بیگی
■ چاپ و صحافی:	طرح امروز
■ نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۲
■ شمارگان:	۱۰۰۰
■ شابک:	۳-۳۱-۷۲۳۳-۷۲۸-۶۰۰۹۷۸
■ قیمت:	۱۴۰۰۰۰ ریال
■ نشانی:	میدان انقلاب - کارگر شمالی - کوچه رستم - پ ۲۰ - واحد ۷
■ تلفن / نمابر:	۶۶۴۹۲۶۹۴ - ۶۶۴۰۸۲۲۴
■ پایگاه اینترنتی:	www.rashedin.com
■ پست الکترونیک:	Email: rashed1829@yahoo.Com

فهرست مطالب

۶.....	سخنی درباره این پژوهش.....
۷.....	پیشگفتار.....
۹.....	اهمیت و ضرورت.....
۱۳.....	امام فخر رازی کیست؟.....
۱۴.....	اسپینوزا کیست؟.....
۱۷.....	فصل اول: مسائل کلی بحث جبر و اختیار در نظام فکری امام فخر رازی.....
۱۸.....	مقدمه (تاریخچه).....
۱۸.....	ظهور مکتب اشعری.....
۲۱.....	اصول کلی تفکر اشعری.....
۲۲.....	رازی یک متکلم اشعری است با عقاید خاص خود.....
۲۳.....	مسئله عقل و وحی.....
۲۵.....	فصل دوم: جبر و اختیار از دیدگاه امام فخر رازی (۶۰۶-۵۴۳).....
۲۶.....	دیدگاه اهم مذاهب کلامی در خصوص جبر و اختیار به طور کلی (اشاعره، معتزله و شیعه).....
۲۶.....	قول اشاعره.....
۲۷.....	عقیده معتزله.....
۲۹.....	معنی امر بین الامرین.....
۲۹.....	مسأله توحید و عدل در جبر و اختیار.....
۳۱.....	مسأله عدل.....
۳۲.....	انسان.....
۳۳.....	افعال انسان.....
۳۴.....	اختیار.....
۳۵.....	تفاوت اختیار با اراده.....
۳۶.....	تعریف مفهوم جبریت.....
۳۷.....	تفاوت جبریت با حتمیت.....
۳۷.....	جبر فلسفی.....
۳۸.....	نظریه کسب.....
۳۹.....	انگیزه طرح نظریه کسب.....
۴۰.....	واژه کسب.....

۴۲	 مفهوم کسب نزد اشاعره
۴۶	 جمع‌بندی عقاید اشاره در مورد کسب
۴۸	 مبانی و استدلال فخر رازی
۴۹	 خدا از دیدگاه فخر رازی
۴۹	 عدالت از نگاه امام فخر رازی
۵۱	 آیا فضیلت‌ها و رذیلتها تغییرپذیرند؟
۵۱	 خوبی و بدی (حسن و قبح)
۵۲	 خداوند خالق افعال ماست
۶۴	 جعل بسیط و جعل مرکب
۶۵	 آیا فخر رازی منکر علیت است؟
۶۶	 اسناد فعل انسان به او (راه سوم بین جبر و اختیار)
۶۷	 نظر امام فخر رازی درباره کسب
۷۲	 دلایل مخالفین (معتزله) و پاسخ فخر رازی
۷۳	 امتناع تأثیر علم بر معلوم
۷۴	 امر کافران به ایمان، نشان‌های بر اختیار
۷۵	 فصل سوم: جبر و اختیار از دیدگاه باروخ اسپینوزا (۱۶۷۷-۱۶۷۳م)
۷۶	 مقدمه
۸۳	 اسپینوزا منکر یا معتقد به خدا
۸۴	 آیا اسپینوزا وحدت وجودی است؟
۸۶	 تعریف جبر و اختیار
۸۷	 افعال انسان
۹۰	 آزادی و ضرورت
۹۴	 انسان آزاد نیست
۹۵	 به سوی آزادی
۱۰۲	 عدالت در نظر اسپینوزا
۱۰۳	 خیر و شر از دیدگاه اسپینوزا
۱۰۷	 عشق به خداوند مایه آزادی ماست
۱۰۹	 زندگی عقلانی برابر با آزادی است
۱۱۳	 فصل چهارم: مقایسه دیدگاههای امام فخر رازی و اسپینوزا

۱۱۳	در مسأله جبر و اختیار
۱۱۴	انسان موجب است
۱۱۵	اراده انسان آفریده خداست
۱۱۵	اراده علت موجب است
۱۱۹	کوشش برای توجیه اختیار انسان
۱۱۹	عقیده رازی
۱۲۰	عقیده اسپینوزا
۱۲۱	نتیجه‌گیری از بحث
۱۲۲	قدرت و اراده خدا عام و مطلق است
۱۲۴	علم مطلق الهی با اختیار سازگار نیست
۱۲۵	نقد و بررسی عقاید فخر رازی و اسپینوزا
۱۲۶	آیا ضرورت علی و معلولی منافاتی با اختیار دارد؟
۱۲۹	مسأله علم و قدرت مطلق الهی و اختیار آدمی
۱۳۰	مسأله اراده و اختیار انسان
۱۳۱	آیا انسان فاقد قدرت موثر بر فعل است؟
۱۳۵	فصل پنجم: خلاصه و نتیجه‌گیری
۱۴۰	سخن آخر
۱۴۱	منابع فارسی و عربی
۱۴۴	منابع انگلیسی
۱۴۶	Abstract

سخنی درباره این پژوهش

بحث جبر و اختیار، به لحاظ اهمیت نظری و عملی همواره توسط گروه‌های مختلفی در حوزه‌های دینی، فلسفی و ... مورد توجه بوده و بررسی شده است. اما در این اثر، نظری به فواید فراوان مطالعات تطبیقی که اساس رسیدن به رشد و بالندگی و رونق دروس و مطالعات فلسفی و کلامی محسوب می‌شود با تطبیق آراء، امام فخر رازی و اسپینوزا کوشش شده است تا زمینه را برای بحث‌های تفصیلی و مفیدتر فراهم کند. گرچه تفاوت‌های اساسی و جذبی و جدا بودن فضای بحث، در این حوزه کار را دشوار خواهد ساخت. در این طرح، ضمن بررسی و مطالعه دیدگاه‌های فخر رازی و اسپینوزا، که در میان متفکران از بزرگان اندیشه و کم‌نظیر محسوب می‌شوند، نتایج دیگری همچون مقایسه اجمالی دو حوزه اسلام و غرب از یک‌سو و فلسفه و کلام از سوی دیگر به دست می‌آید و خوانندگان هوشمند را به دقت و تأمل در این خصوص وا می‌دارد. علیرغم تفاوت‌های امام فخر به عنوان یک متکلم مسلمان و اسپینوزا در مقام یک فیلسوف یهودی، مشابهت‌هایی میان آنها در به کارگیری روش، مقدمات، اهداف، ابزارها و ... می‌توان مشاهده نمود و به نکات محوری زیر دست یافت:

۱- هر دو برای تأمین و تبیین قدرت مطلقه خدا و «علم مطلق الهی» قایل به جبر شدند، اما امام فخر با رد نظام و معلولی در پی رسیدن به مقصود برآمد. لکن اسپینوزا با اثبات نظام علی در عالم عقیده خود را بیان می‌کند. امام جبر امام فخر، دینی است و جبر اسپینوزا فلسفی.

۲- از دیدگاه هر دو، انسان، در فعل خود موجب است. گرچه تلاش‌هایی نیز در نشان دادن نوعی اختیار برای انسان با تفسیر خاص خودشان داشته‌اند.

۳- هر دو به عقل اعتقادی راسخ دارند و کوشش می‌کنند که احکام آن‌را حاکم در همه امور بدانند، اما امام فخر رازی، از دین و آیین الهی به عنوان امری معقول دفاع می‌کند در حالی که اسپینوزا عقل را در مقابل دین به کار می‌گیرد.